

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.cbos.pl> E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/40/40/97

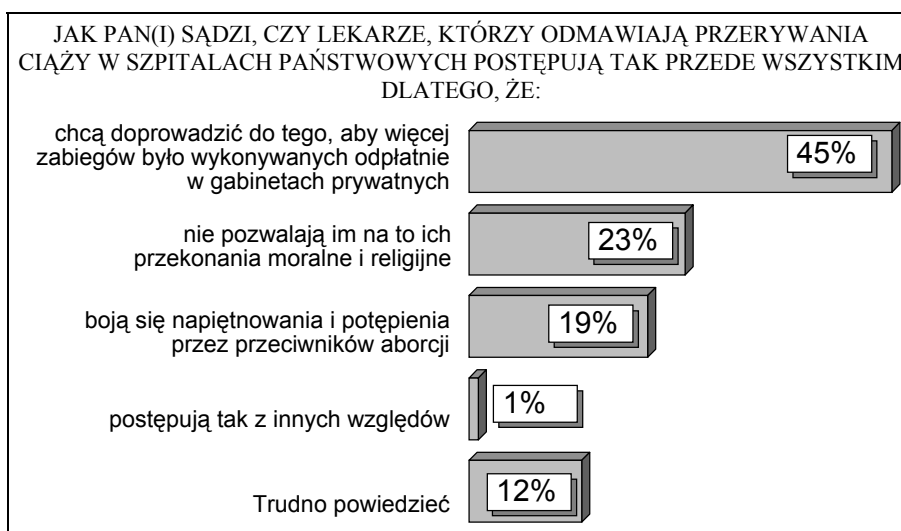
PROBLEM ABORCJI W SZPITALACH PAŃSTWOWYCH

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, MARZEC '97

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- Ponad połowa (57%) badanych nie aprobuje postawy dyrektorów szpitali odmawiających przeprowadzania zabiegów przerywania ciąży ze względu na ciężkie warunki życiowe lub trudną sytuację osobistą kobiety.
- Większość (67%) respondentów uważa, że należy respektować prawo kobiety do aborcji z tzw. względów społecznych.
- Najczęściej wskazywanym rozwiązaniem konfliktu między prawem kobiety a stanowiskiem szpitali jest zatrudnienie lekarzy, którzy nie będą odmawiać wykonywania zabiegów ze względu na własne sumienie lub przekonania religijne (36%).
- Spośród motywów, jakimi kierują się lekarze w szpitalach państwowych, odmawiając przeprowadzania zabiegów, badani najczęściej wskazywali na interesy materialne.

- Pojawienie się problemu odmowy wykonywania zabiegów przez szpitale nie zmieniło poglądów społeczeństwa na temat przerywania ciąży z tzw. względów społecznych. Natomiast w porównaniu z wrześniem '96 wzrosła (z 45% do 49%) akceptacja prawa lekarzy i pielęgniarek do odmowy dokonania aborcji ze względu na własne przekonania, natomiast nieco zmalała (z 45% do 42%) aprobatą poglądu, że nie powinni mieć oni prawa do odmowy, jeśli na przerwanie ciąży zezwalają przepisy prawne.

Realizacja nowej ustawy o warunkach dopuszczalności przerywania ciąży, liberalizującej przepisy dotyczące aborcji i dopuszczającej przerwanie ciąży z tzw. względów społecznych, gdy kobieta znajduje się w ciężkich warunkach życiowych lub trudnej sytuacji osobistej, napotyka wiele trudności. Środki masowego przekazu odnotowują przypadki odmowy przeprowadzenia zabiegu. Mnożą się oświadczenia dyrektorów szpitali, że w podległych im placówkach nie będzie się dokonywać zabiegów, ponieważ lekarze odmawiają ich przeprowadzenia powołując się na tzw. klauzulę sumienia. Wojewodowie zastanawiają się, jak rozwiązać ten problem.

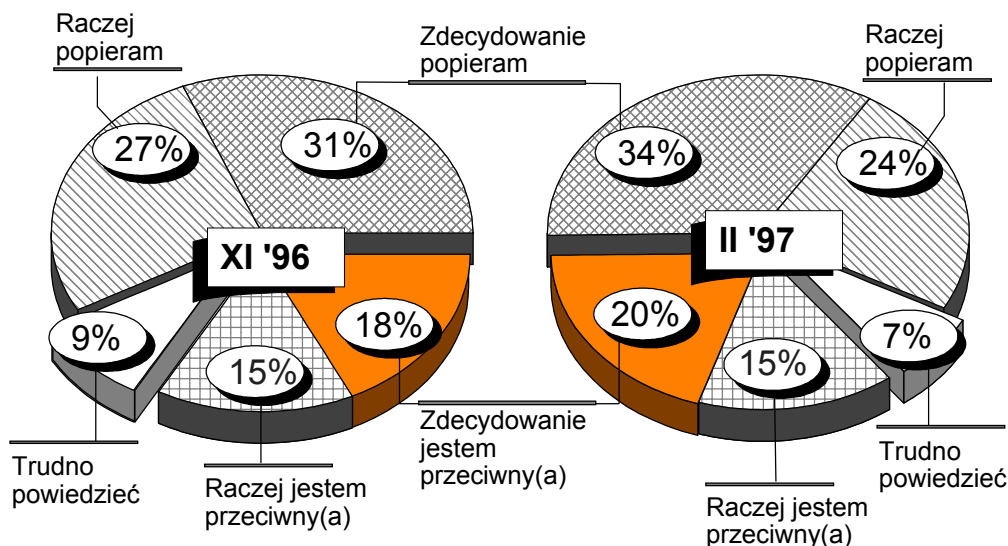
Zmiana przepisów spotkała się z przychylnością społeczeństwa - w listopadzie '96 złagodzenie ustawy antyaborcyjnej poparła ponad połowa (58%) badanych, natomiast przeciwny temu był co trzeci respondent (33%). Wyniki kolejnego sondażu CBOS pokazują, jaka jest reakcja opinii publicznej na powstałą sytuację¹.

STOSUNEK DO LIBERALIZACJI USTAWY

Trudności w realizacji ustawy nie spowodowały zmiany poglądów społeczeństwa w tej sprawie. Zarówno poparcie dla nowych przepisów, jak i sprzeciw pozostały na poziomie z listopada '96.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (81) przeprowadzono w dniach 14-17 lutego '97 na 1151-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłej ludności kraju.

RYS. 1. SEJM NIEDAWNO ZMIENIŁ PRZEPISY DOTYCZĄCE ABORCJI. NOWE PRAWO ZEZWALA NA PRZERYWANIE CIĄŻY KOBIECIOM, KTÓRE MAJĄ CIĘŻKIE WARUNKI ŻYCIOWE LUB TRUDNĄ SYTUACJĘ OSOBISTĄ. CZY PAN(I) OSOBIŚCIE POPIERA CZY TEŻ JEST PAN(I) PRZECIWNY(A) WPROWADZENIU TEGO PRAWA?

Ocenę przyjętych przez Sejm rozstrzygnięć najsilniej różnicują, tak jak w listopadzie '96, aktywność religijna respondentów i ich orientacja polityczna² - zwolennikami liberalizacji najczęściej są ankietowani deklarujący poglądy lewicowe, w mniejszym stopniu - centrowe³. Akceptacja złagodzonej ustawy rośnie wraz z poziomem wykształcenia respondentów i wielkością ich miejsca zamieszkania - najczęstsza jest w dużych miastach, najrzadziej występuje na wsi. Wiąże się też z sytuacją materialną badanych: zwolennikami jej najczęściej są osoby o wysokim statusie materialnym, a przeciwnikami - ankietowani deklarujący najniższe dochody i oceniający własne warunki materialne jako złe. Nowelizację ustawy aprobuje trzy czwarte przedstawicieli kadry kierowniczej i inteligencji, natomiast tylko nieco ponad dwie piąte rolników, gospodyń domowych i rencistów. Ma ona najwięcej przeciwników wśród respondentów najstarszych (65 lat i więcej), badanych o poglądach prawicowych, deklarujących najniższe dochody.

Wśród zwolenników obecnego rządu dominuje akceptacja ustawy (74% wobec 21% będących przeciwnego zdania), przeważa też wśród osób wyrażających obojętność wobec

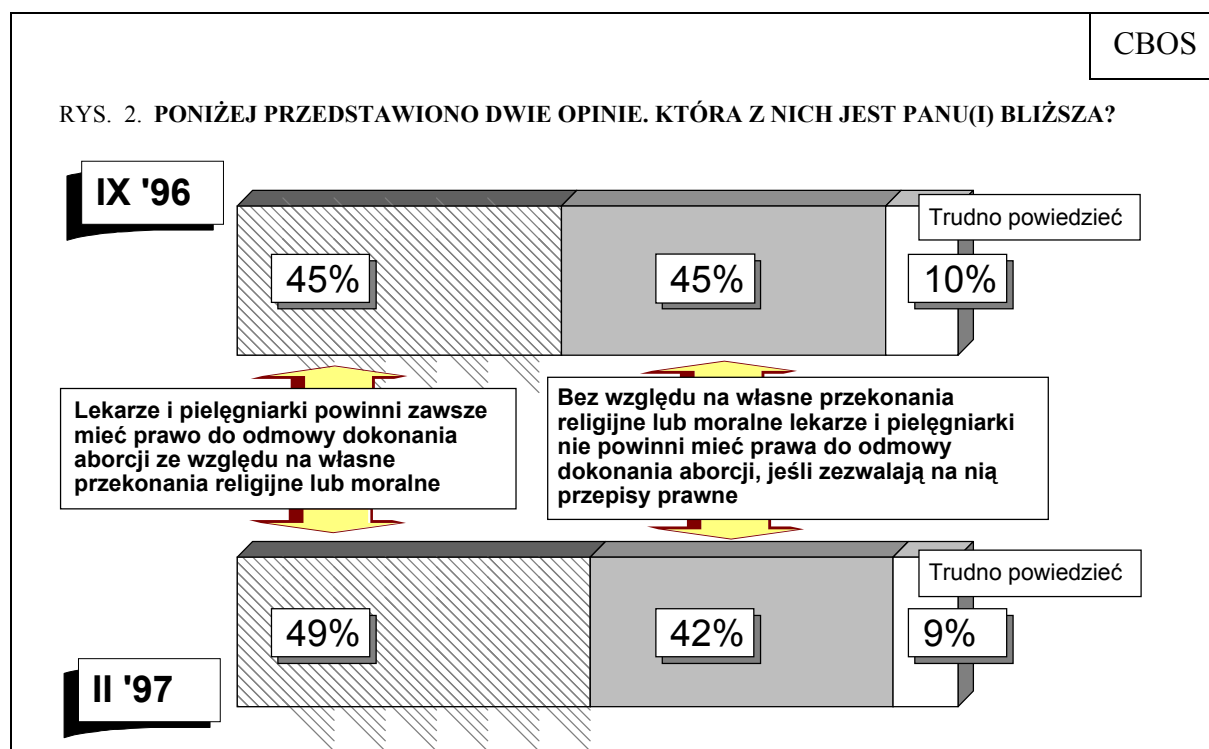
² Por. komunikat CBOS „Nowelizacja ustawy antyaborcyjnej i jej konsekwencje”, listopad '96.

³ Zob. tabele aneksowe.

rządu (odpowiednio 50% i 40%), natomiast wśród jego przeciwników minimalną przewagę mają respondenci nie akceptujący liberalizacji (47% i 49%). Przeciwnicy złagodzenia ustawy antyaborcyjnej przeważają też w potencjalnych elektoratach ROP (58%) i AWS (52%), w mniejszym stopniu - wśród wyborców PSL (46%). Liberalizację ustawy w największym stopniu popierają zwolennicy SLD (86%), UW (75%) i UP (67%)⁴.

OPINIE O PRAWIE LEKARZY I PIELĘGNIAREK DO ODMOWY DOKONANIA ABORCJI

W porównaniu z wrześniem '96⁵ wzrosła (o 4 punkty procentowe) liczba osób uznających prawo lekarzy i pielęgniarek do odmowy dokonania aborcji, na co niewątpliwie miały wpływ publikacje na ten temat w ostatnim okresie. Nadal jednak opinie w tej sprawie są podzielone⁶.

⁴ V Cramera = 0.30

⁵ Por. komunikat CBOS „Stosunek do aborcji wobec liberalizacji przepisów jej dotyczących”, październik '96.

⁶ Istnieje ścisłe powiązanie opinii respondentów o dopuszczalności aborcji ze względów społecznych i akceptacji prawa lekarzy i pielęgniarek do odmowy (V Cramera = 0.40).

Opinie w tej kwestii najsilniej różnicują - w taki sam sposób jak w przypadku stosunku do liberalizacji przepisów dopuszczających aborcję - aktywność religijna respondentów i ich poglądy polityczne. Oczywisty jest też związek między poglądami ankietowanych na obie sprawy - wśród akceptujących złagodzenie ustawy tylko 31% badanych uważa, że lekarze i pielęgniarki zawsze mają prawo odmówić wykonania zabiegu, natomiast wśród przeciwników liberalizacji aż 82%⁷. Najczęściej prawo to akceptują zwolennicy AWS (70%), UW (64%) i ROP (63%), najrzadziej - elektorat SLD (29%)⁸.

Odwoływanie się personelu medycznego do tzw. klauzuli sumienia akceptuje ponad połowa badanych z wykształceniem wyższym i podstawowym, rolników, przedstawicieli kadry kierowniczej i inteligencji, prywatnych przedsiębiorców, rencistów, gospodyń domowych, mieszkańców wsi i małych miast, respondentów najstarszych (65 lat i więcej) i najmłodszych (do 24 roku życia). Przeciwnikami stosowania tej klauzuli, gdy na aborcję zezwalają przepisy prawne, najczęściej są respondenci z wykształceniem zasadniczym zawodowym i średnim, mieszkańcy miast średniej wielkości i dużych, robotnicy wykwalifikowani, pracownicy umysłowi niższego szczebla.

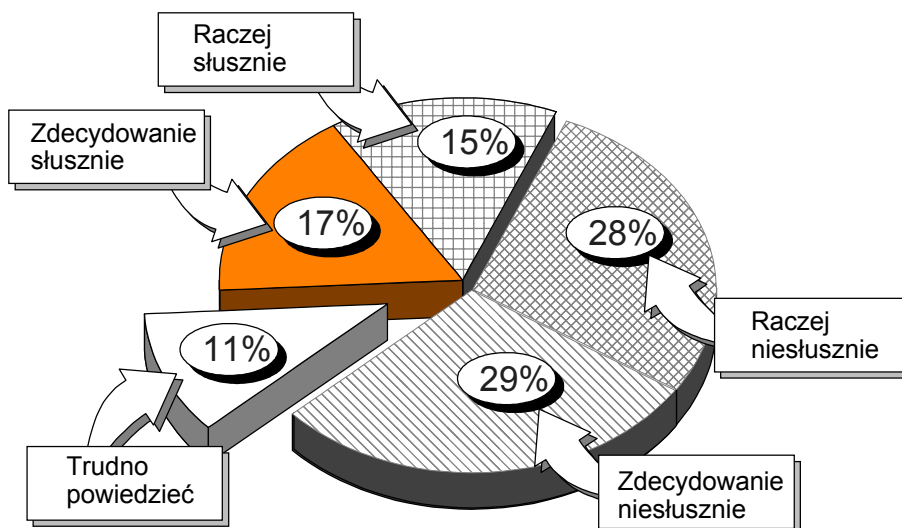
OPINIE O ABORCJI W SZPITALACH

Odmawianie przez państwowe szpitale dokonywania zabiegów przerywania ciąży z tzw. względów społecznych nie jest akceptowane. Ponad połowa (57%) badanych uważa, że dyrektorzy szpitali postępują niesłusznie deklarując, że w ich placówkach nie będzie się przeprowadzać tego rodzaju zabiegów. Przeciwnego zdania jest tylko niespełna jedna trzecia respondentów (32%).

⁷ V Cramera = 0.40

⁸ V Cramera = 0.28

RYS. 3. CO PAN(I) SĄDZI O TYM, ŻE OSTATNIO DYREKTORZY PAŃSTWOWYCH SZPITALI W RÓŻNYCH WOJEWÓDZTWACH OŚWIADCZAJĄ PUBLICZNIE, ŻE W ICH SZPITALACH NIE BĘDZIE SIĘ PRZEPROWADZAĆ ZABIEGÓW PRZERYWANIA CIĄŻY ZE WZGLĘDÓW SPOŁECZNYCH. CZY, PANA(I) ZDANIEM, POSTĘPUJĄ ONI SŁUSZNIE CZY TEŻ NIESŁUSZNIE?

Stosunek badanych do dopuszczalności aborcji ze względów społecznych jest silnie powiązany z ich oceną postawy dyrektorów szpitali⁹. Wśród osób akceptujących nowe przepisy aż cztery piąte (80%) uważa, że deklarowanie odmowy jest postępowaniem niesłusznym, natomiast wśród przeciwników dopuszczalności aborcji - niespełna jedna czwarta (24%).

Opinie badanych w tej sprawie są też bardzo wyraźnie powiązane są z ich religijnością (mierzoną częstością praktyk) i poglądami politycznymi. Aktywność religijna oraz orientacja prawicowa sprzyjają aprobacie odmów wykonywania zabiegów, natomiast nieuczestniczenie w praktykach religijnych oraz poglądy lewicowe lub centrowe - dezaprobacie.

Postawy dyrektorów szpitali deklarujących nieprzeprowadzanie zabiegów nie akceptuje zdecydowana większość potencjalnych wyborców SLD (83%), Unii Wolności (78%) i Unii Pracy (69%). Wśród zwolenników pozostałych głównych ugrupowań

⁹ V Cramera = 0.46

politycznych przeważa aprobatą takiego postępowania - AWS (55%), ROP (53%) i PSL (45%). Opinie wyborców tego ostatniego ugrupowania są najbardziej podzielone - blisko dwie piąte spośród nich (38%) uważa, że dyrektorzy postępują niesłusznie¹⁰.

Dezaprobatą postawy dyrektorów jest też tym częstsza, im wyższy poziom wykształcenia respondentów - co pociąga za sobą także różnice opinii powiązane z wysokością dochodów i warunkami materialnymi. Wśród mieszkańców wsi poglądy na ten temat są równo podzielone (43% i 42%), w miastach zaś zdecydowanie przeważa opinia, że szpitale odmawiając przeprowadzania zabiegów postępują niesłusznie.

Natomiast nieco częściej niż inni odmowy szpitali aprobatą respondenci młodzi (do 34 roku życia) i najstarsi (65 i więcej lat), częściej też kobiety niż mężczyźni.

Spśród grup społeczno-zawodowych dezaprobatą odmów wyróżniają się robotnicy wykwalifikowani, przedsiębiorcy, pracownicy umysłowi niższego szczebla, kadra kierownicza i inteligencja oraz uczniowie i studenci, natomiast aprobatą - głównie rolnicy (45%). Należy jednak podkreślić, że nie ma zdania w tej sprawie aż 21% rolników, a także znaczne odsetki emerytów, rencistów, gospodyń domowych oraz robotników niewykwalifikowanych i pracowników fizyczno-umysłowych.

Warto podkreślić, że choć istnieje wyraźny związek¹¹ między poglądami respondentów na prawo lekarzy i pielęgniarek do odmowy dokonania aborcji ze względu na przekonania religijne i moralne a oceną działań dyrektorów szpitali oświadczających, że w ich placówkach nie będzie się przeprowadzać zabiegów, to znaczna część badanych (37%) spośród tych, którzy ogólnie akceptują tzw. klauzulę sumienia, uważa jednak, że dyrektorzy szpitali postępują niesłusznie. Wśród osób sądzących, że jeśli przepisy prawne zezwalają na przerywanie ciąży, to lekarze i pielęgniarce nie powinni mieć prawa do odmowy przeprowadzenia zabiegu ze względu na swe przekonania, znacznie większa grupa (85%) negatywnie ocenia postępowanie dyrektorów szpitali.

¹⁰ V Cramera = 0.32

¹¹ V Cramera = 0.44

W związku z tym, że wiele szpitali odmawia wykonywania zabiegów przerywania ciąży za względów społecznych, choć kobiety mają do tego prawo, zapyaliśmy respondentów, co należy zrobić w tej sytuacji.

Najczęściej wskazywanym przez badanych rozwiązaniem powstałego konfliktu jest zatrudnianie w placówkach państwowych takich lekarzy, którzy nie będą odmawiać wykonywania zabiegów ze względu na swoje przekonania. Wybór określonego rozwiązania jest bardzo silnie powiązany z postawami wobec przepisów liberalizujących dopuszczalność aborcji¹². Zwolennicy złagodzenia ustawy najczęściej uważają, że należy przede wszystkim zatrudnić lekarzy, którzy nie będą odmawiać przeprowadzania zabiegów (48%), następnie - nakazać szpitalom ich wykonywanie (31%) bądź zlecić przeprowadzanie zabiegów prywatnym gabinetom (13%). Natomiast przeciwnicy liberalizacji najczęściej, oczywiście, sądzą, że przede wszystkim nie powinno się przeprowadzać takich zabiegów (48%), znacznie mniejsza grupa twierdzi, że należy zatrudnić lekarzy, którzy nie będą odmawiać ich wykonania (17%), rzadziej wskazywano, że trzeba nakazać szpitalom przeprowadzanie zabiegów (8%) lub zlecić ich wykonywanie prywatnym gabinetom (6%).

		CBOS
Wiele szpitali odmawia wykonywania zabiegów przerywania ciąży z tzw. względów społecznych, choć kobiety mają do tego prawo. Co, Pana(i) zdaniem, należy w tej sytuacji przede wszystkim zrobić? Czy:		
- należy zatrudnić w szpitalach na oddziałach ginekologiczno-położniczych takich lekarzy, którzy nie będą odmawiać wykonywania zabiegów przerywania ciąży ze względu na własne sumienie lub przekonania religijne		36%
- należy nakazać dyrektorom, by szpitale wykonywały to, co jest ich obowiązkiem		21%
- nie należy przeprowadzać zabiegów przerywania ciąży ze względów społecznych		18%
- należy zlecić wykonywanie takich zabiegów prywatnym gabinetom i klinikom, a obciążyć kosztami szpitale		10%
- należy postąpić w inny sposób		3%
Trudno powiedzieć		12%

¹² V Cramera = 0.48

Wśród ogółu badanych ponad połowa (57%) uważa, że należy dołożyć starań, aby szpitale wykonywały zabiegi przerywania ciąży z tzw. względów społecznych. Ponadto co dziesiąty (10%) respondent twierdzi, że rozwiązaniem byłoby zlecenie wykonywania takich zabiegów prywatnym gabinetom, ale obciążenie szpitali ich kosztami. W sumie więc ponad dwie trzecie ankietowanych opowiada się w tej konfliktowej sytuacji za zapewnieniem realizacji prawa kobiet do aborcji, a zatem więcej niż akceptuje liberalizację przepisów w tej sprawie, więcej też niż wyraża dezaprobatę postawy dyrektorów szpitali deklarujących niewykonywanie zabiegów.

Zdecydowani przeciwnicy przeprowadzania zabiegów ze względów społecznych, którzy sądzą, że najlepiej byłoby ich nie wykonywać, stanowią mniej niż jedną piątą badanych.

Osoby wymieniające inne niż podane w kwestionariuszu sposoby rozwiązania obecnego konfliktu (3%) najczęściej mówiły o wytypowaniu placówek przeprowadzających zabiegi bądź o zapewnieniu kobietom pomocy, tak aby nie przerywały ciąży.

Należy zwrócić uwagę, że w odpowiedziach na to pytanie odnotowaliśmy w niektórych kategoriach badanych szczególnie wysoki odsetek osób nie mających zdania, przede wszystkim wśród najstarszych respondentów, mieszkańców małych miast, rencistów, emerytów i badanych z wykształceniem podstawowym.

Różnice światopoglądowe (poglądy polityczne i praktyki religijne) wyraźnie wpływają na wskazania badanych w przypadkach zatrudnienia lekarzy, którzy nie będą odmawiać dokonywania zabiegów, nakazania szpitalom, by wykonywały to, co należy do ich obowiązków oraz nieprzeprowadzania zabiegów przerywania ciąży ze względów społecznych. Natomiast nie miały istotnego wpływu na wybór rozwiązania polegającego na zleceniu zabiegów prywatnym gabinetom i klinikom. Aktywność religijna sprzyja opinii, że nie należy dokonywać zabiegów, natomiast nieuczestniczenie w praktykach religijnych lub sporadyczny w nich udział wiąże się z częstszym postulowaniem zatrudnienia lekarzy, którzy nie będą odmawiać wykonywania zabiegów lub nakazania szpitalom, by wywiązywały się z obowiązków. O tym, że nie należy przeprowadzać takich zabiegów, częściej niż inni przekonani są respondenci o poglądach prawicowych, natomiast osoby o orientacji lewicowej

i centrowej najbardziej przeświadczone są o tym, że należy zatrudniać lekarzy, którzy nie będą odmawiać zabiegów oraz nakazywać dyrektorom, by szpitale wykonywały to, co jest ich obowiązkiem.

W omawianej sprawie interesujące są różnice opinii badanych ze względu na ich preferencje partyjne¹³. Zwolennicy AWS najczęściej uważają, że nie należy przeprowadzać zabiegów (36%), ale znaczna część opowiada się za zatrudnieniem lekarzy, którzy nie będą odmawiać ich wykonywania (27%), nakazaniem szpitalom, by spełniały swoje obowiązki (16%) i zlecaniem zabiegów gabinetom prywatnym (10%). Elektorat PSL prawie równie często opowiada się za nieprzeprowadzaniem zabiegów (33%), co zatrudnieniem odpowiednich lekarzy (31%); jedna piąta (20%) jest za nakazaniem szpitalom wykonywania zabiegów, a 6% - za zlecaniem ich lekarzom prywatnym. Bardzo podzielone są opinie zwolenników ROP. Jedna czwarta spośród nich (25%) opowiada się za administracyjnym nakazem dla szpitali, blisko jedna czwarta (24%) uważa, że nie należy przeprowadzać zabiegów, a jedna piąta (21%) sądzi, że przede wszystkim powinny one być zlecone prywatnym placówkom.

Ponad połowa (53%) potencjalnych wyborców UW jest zdania, że należy zatrudnić lekarzy, którzy nie będą odmawiać przeprowadzania zabiegów, 17% - opowiada się za zlecaniem ich prywatnym placówkom, a tylko 14% - za nakazami dla szpitali; przeciwnicy przeprowadzania zabiegów stanowią 8% tego elektoratu. Także znaczny odsetek zwolenników SLD uważa, że rozwiązaniem jest zatrudnienie lekarzy, którzy nie będą odmawiać wykonywania zabiegów (46%), ale blisko jedna trzecia (31%) sądzi, że właściwy byłby administracyjny nakaz dla szpitali, a 14% - zlecenie zabiegów prywatnym placówkom (przeciwnych ich przeprowadzania jest 3%). Podobne są też opinie elektoratu Unii Pracy - sympatycy tego ugrupowania najczęściej wskazują na zatrudnienie lekarzy, którzy zgodzą się przeprowadzać zabiegi (46%) oraz nakazanie szpitalom, by je wykonywały (24%), w mniejszym stopniu - na zlecenie zabiegów prywatnym placówkom (13%); przeciwnicy ich przeprowadzania stanowią 11%.

¹³ V Cramera = 0.26.

Za zatrudnieniem w szpitalach lekarzy, którzy nie będą odmawiać wykonywania zabiegów, częściej opowiadają się mieszkańcy miast dużych i średniej wielkości (powyżej 20 tys. ludności), respondenci z wykształceniem ponadpodstawowym, o dobrym statusie materialnym, pracownicy sektora prywatnego i państwowego oraz przedstawiciele takich kategorii społeczno-zawodowych, jak robotnicy wykwalifikowani, pracownicy umysłowi niższego szczebla, prywatni przedsiębiorcy, uczniowie i studenci. Nakazanie dyrektorom szpitali, by wykonywały one swoje obowiązki, częściej wybierali mieszkańcy większych miast (powyżej 100 tys. ludności), badani z wykształceniem podstawowym i średnim, pracownicy sfery budżetowej. Zlecenie zabiegów gabinetom i klinikom prywatnym częściej wskazywali respondenci w średnim wieku (25-54 lat), mieszkańcy średnich i większych miast (od 20 tys. do 500 tys. ludności), badani z wykształceniem średnim i wyższym, żyjący w dobrych warunkach materialnych, przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji, pracownicy fizyczno-umysłowi, robotnicy. Warto dodać, że kadra kierownicza i inteligencja częściej niż inne kategorie badanych wybiera to rozwiązanie konfliktu.

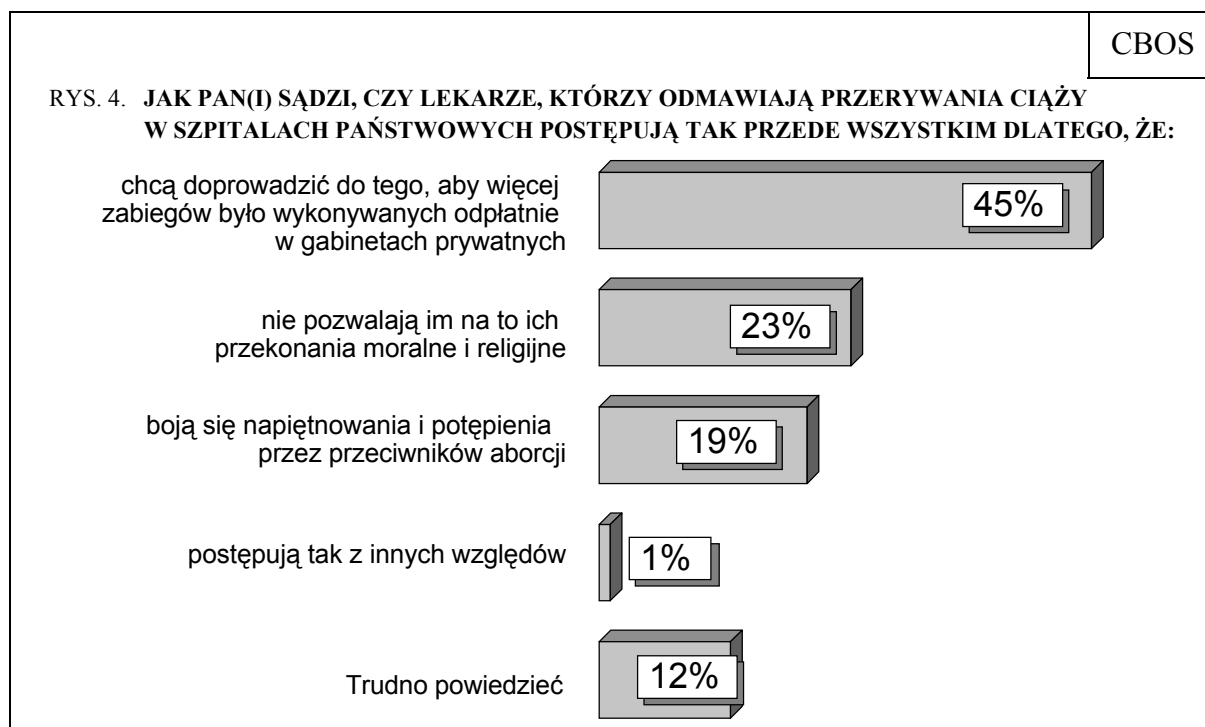
Opinia, że nie należy przeprowadzać zabiegów przerywania ciąży ze względów społecznych, jest tym częstsza, im niższe wykształcenie badanych. Częściej podzielają ją też kobiety niż mężczyźni, mieszkańcy wsi niż miast, osoby oceniające własne warunki materialne jako złe i średnie niż dobre. Spośród grup społeczno-zawodowych najczęściej przekonanie takie wyrażają rolnicy, robotnicy niewykwalifikowani, gospodynie domowe, bezrobotni i emeryci.

Stosunek badanych do tzw. klauzuli sumienia, na którą powołać się mogą lekarze i pielęgniarki, przejawia się w częstszym wyborze poszczególnych rozwiązań powstałego konfliktu¹⁴. Osoby uznające bezwzględne prawo do odmowy równie często uważają, że nie należy przeprowadzać zabiegów ze względów społecznych (33%), co sądzą, że trzeba zatrudnić lekarzy, którzy nie będą odmawiać ich wykonywania (32%). Pozostałe możliwości rozwiązania konfliktu wybrało po 10% spośród nich. Natomiast przeciwnicy prawa do odmowy, jeśli przepisy prawne zezwalają na aborcję, częściej opowiadają się za zatrudnieniem odpowiednich lekarzy (44%) i nakazaniem szpitalom, by przeprowadzały zabiegi (37%) niż zleceniem tego prywatnym placówkom (10%).

¹⁴ V Cramera = 0.40

POSTRZEGANE POWODY ODMOWY PRZERYWANIA CIĄŻY

Spośród wymienionych w ankiecie przyczyn odmowy przerywania ciąży w państwowych placówkach najczęściej wskazywano na względy materialne. Zdaniem ponad dwóch piątych badanych, lekarze odmawiając wykonywania zabiegów w szpitalu chcą doprowadzić do tego, aby więcej ich dokonywano odpłatnie w gabinetach prywatnych. Na przekonania moralne i religijne wskazało prawie dwukrotnie mniej respondentów. Blisko jedna piąta uważa natomiast, że lekarze przede wszystkim boją się napiętnowania przez przeciwników aborcji.

Zwolennicy bezwzględnego prawa lekarzy i pielęgniarek do odmowy przeprowadzenia aborcji ze względu na przekonania religijne lub moralne wielokrotnie częściej wskazują na etyczne motywy ich odmowy (42%) niż przeciwnicy stosowania tzw. klauzuli sumienia, gdy przepisy prawne zezwalają na jej przeprowadzenie (5%). Ci ostatni podkreślają głównie względy materialne (67%), dużo rzadziej wskazują na obawy przed potępieniem (23%); wśród akceptujących bezwzględnie możliwość stosowania tzw. klauzuli sumienia tylko 27% uważa, że chodzi przede wszystkim o sprawy materialne, 17% zaś wymienia lęk przed napiętnowaniem.

Podobnie jak w innych kwestiach, o które pytaliśmy, czynniki o charakterze ideologicznym (poglądy polityczne respondentów i częstość udziału w praktykach religijnych) wyraźnie różnicują postrzeganie motywów odmów. Dostrzeganiu przede wszystkim względów materialnych sprzyja orientacja lewicowa i mała aktywność religijna, natomiast opinii, że nie należy przeprowadzać zabiegów (popierających zatem odmowy ze względu na przekonania) - poglądy prawicowe i częsty udział w praktykach religijnych. Na obawy przed potępieniem najczęściej wskazują badani o orientacji centrowej i lewicowej, częściej też badani rzadko lub wcale nie praktykujący.

Jeśli chodzi o inne cechy respondentów, to motywy materialne lekarzy częściej niż pozostali wskazują badani w wieku 25-64 lat, mieszkańcy miast średniej wielkości i dużych (od 21 tys. do 500 tys. ludności), z wykształceniem zasadniczym zawodowym, robotnicy wykwalifikowani, pracownicy fizyczno-umysłowi i pracownicy umysłowi niższego szczebla oraz bezrobotni. Obawy przed potępieniem częściej wymieniają mężczyźni niż kobiety, mieszkańcy miast niż wsi, respondenci z wykształceniem średnim i wyższym, kadra kierownicza i inteligencja, pracownicy umysłowi niższego szczebla i robotnicy oraz uczniowie i studenci. Poparcie dla niewykonywania zabiegów częściej niż inni wyrażają kobiety, badani najmłodsi (do 24 roku życia) i najstarsi (65 lat i więcej), mieszkańcy wsi, robotnicy niewykwalifikowani, prywatni przedsiębiorcy, gospodynie domowe, uczniowie i studenci, emeryci.

Poglądy badanych w kwestii odmowy przez szpitale państwowe wykonywania zabiegów przerywania ciąży z tzw. względów społecznych podlegają silnemu wpływowi ich przekonań religijnych, orientacji politycznych¹⁵ oraz postaw wobec aborcji. Pojawienie się

¹⁵ Zwłaszcza preferencji partyjnych wśród potencjalnych wyborców, tzn. osób, które deklarują udział w wyborach. Związki między aktywnością religijną i poglądami politycznymi a opiniami badanych są nieco słabsze - współczynniki V Cramera mieszczą się na ogół w przedziale 0.19 - 0.23.

tego problemu nie wpłynęło na zmianę opinii o dopuszczalności aborcji ze względów społecznych. Wzrósł natomiast odsetek respondentów akceptujących prawo lekarzy i pielęgniarek do odmowy dokonania aborcji ze względu na własne przekonania religijne i moralne.

Większość badanych uważa, że dyrektorzy państwowych szpitali odmawiając wykonywania zabiegów przerywania ciąży postępują niesłusznie oraz postuluje takie rozwiązania powstałego konfliktu (zatrudnienie lekarzy, którzy nie będą odmawiać wykonywania zabiegów, nakazanie szpitalom, by wykonywały swoje obowiązki czy też zlecenie zabiegów prywatnym gabinetom, ale obciążenie szpitali kosztami), które respektowałyby prawa kobiet do dokonania aborcji. Spośród motywów, jakimi kierują się lekarze w państwowych szpitalach, odmawiając przeprowadzania zabiegów, badani wskazywali przede wszystkim na względy materialne oraz obawy przed napiętnowaniem i potępieniem ze strony przeciwników aborcji; aspekt moralny wymienia mniej niż jedna czwarta respondentów.

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. pilskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. wrocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. białkopodlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Sejm niedawno zmienił przepisy dotyczące aborcji. Nowe prawo zezwala na przerywanie ciąży kobietom, które mają ciężkie warunki życiowe lub trudną sytuację osobistą. Czy Pan(i) osobiście popiera czy też jest Pan(i) przeciwny(a) wprowadzeniu tego prawa? (%)

	Popieram	Jestem przeciwny(a)	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	58	34	7	1151
Płeć				
Mężczyźni	59	33	8	545
Kobiety	58	36	6	606
Wiek				
do 24 lat	60	37	3	159
25-34	62	34	4	203
35-44	65	28	8	233
45-54	61	29	10	222
55-64	57	33	10	151
65 lat i więcej	43	49	8	182
Miejsce zamieszkania				
Wieś	44	48	8	434
Miasto do 20 tys.	52	41	7	154
od 21 do 100 tys.	67	26	6	231
101-500 tys.	75	19	6	216
501 tys.i więcej mieszk.	73	21	6	115
Region				
Północny	66	27	7	130
Zachodni	65	26	9	130
Środkowozachodni	58	32	10	155
Środkowy	65	29	6	205
Wschodni	42	44	10	141
Południowo-wschodni	42	34	4	169
Południowo-zachodni	64	31	5	222
Wykształcenie				
Podstawowe	48	44	8	364
Zasadnicze zawodowe	59	34	7	296
Średnie	64	28	7	398
Wyższe	72	23	5	89
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	75	21	3	66
Prac. umysł. niż. szczebla	69	28	3	121
Pracownicy fiz. - umysł.	61	25	14	166
Robotnicy wykwalifikowani	67	26	7	129
Robotnicy nlewykwalifik.	61	26	2	160
Rolnicy	42	47	11	57
Prywatni przedsiębiorcy	64	34	2	52
Bierni zawodowo				
Renciści	46	46	7	153
Emeryci	54	36	10	212
Uczniowie i studenci	66	32	2	71
Bezrobotni	60	32	8	96
Gospodynie domowe i inni	43	46	11	67
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	66	29	5	107
Sektor państwowy	70	24	6	145
Sektor prywatny	67	27	6	265
Spółdzielczość	60	32	9	22
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 150 zł	43	51	6	160
151 - 225	55	37	8	140
226 - 325	57	38	5	252
326 - 425	58	34	8	211
Powyżej 426 zł	73	20	6	286
Ocena własnych war. mater.				
Złe	48	44	8	306
Średnie	60	33	7	573
Dobre	67	27	6	272
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	28	56	16	61
Raz w tygodniu	45	49	6	588
Kilka razy w miesiącu	66	24	10	152
Kilka razy w roku	83	11	6	231
W ogóle nie uczestniczy	86	10	5	119
Poglądy polityczne				
Lewica	83	12	6	226
Centrum	65	27	9	285
Prawica	45	50	5	315
Trudno powiedzieć	49	42	8	325

Tabela 2. Poniżej przedstawiono dwie opinie. Która z nich jest Panu(i) bliższa?
 1 - Lekarze i pielęgniarki powinni zawsze mieć prawo do odmowy dokonania aborcji ze względu na własne przekonania religijne lub moralne; 2 - Bez względu na własne przekonania religijne lub moralne lekarze i pielęgniarki nie powinni mieć prawa do odmowy dokonania aborcji, jeśli zezwalają na nią przepisy prawne (%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	49	42	9	1151
Płeć				
Mężczyźni	50	42	8	545
Kobiety	48	43	9	606
Wiek				
do 24 lat	53	41	7	159
25-34	50	43	7	203
35-44	47	43	10	233
45-54	42	50	8	222
55-64	46	44	11	151
65 lat i więcej	58	31	12	182
Miejsce zamieszkania				
Wieś	56	32	12	434
Miasto do 20 tys.	51	42	7	154
od 21 do 100 tys.	41	53	6	231
101-500 tys.	44	48	8	216
501 tys. i więcej mieszk.	44	50	6	115
Region				
Północny	49	45	6	130
Zachodni	48	45	10	130
Środkowozachodni	45	46	9	155
Środkowy	46	45	9	205
Wschodni	51	38	11	141
Południowo-wschodni	59	28	13	168
Południowo-zachodni	47	47	6	222
Wysztalcenie				
Podstawowe	53	37	10	364
Zasadnicze zawodowe	44	48	8	296
Średnie	48	44	8	398
Wyższe	54	38	8	89
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	53	38	9	66
Prac. umysł. niż. szczebla	47	50	4	121
Pracownicy fiz.- umysł.	41	46	13	66
Robotnicy wykwalifikowani	33	61	6	129
Robotnicy niewykwalifik.	45	45	10	60
Rolnicy	66	17	17	57
Prywatni przedsiębiorcy	52	38	10	52
Bierni zawodowo				
Renciści	60	30	10	152
Emeryci	47	42	11	212
Uczniowie i studenci	50	43	7	71
Bezrobotni	51	44	5	96
Gospodynie domowe i inni	54	37	9	67
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	47	47	7	107
Sektor państwowy	37	57	6	145
Sektor prywatny	44	46	10	263
Spółdzielczość	57	32	11	22
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 150 zł	57	32	12	160
151 - 225	48	43	9	140
226 - 325	56	38	6	252
326 - 425	47	45	8	211
Powyżej 426 zł	44	48	8	286
Ocena własnych war. mater.				
Złe	53	39	8	306
Średnie	47	43	10	572
Dobre	49	43	8	272
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	66	19	15	61
Raz w tygodniu	59	32	9	588
Kilka razy w miesiącu	39	52	9	152
Kilka razy w roku	37	54	8	231
W ogóle nie uczestniczy	26	68	6	118
Poglądy polityczne				
Lewica	30	63	7	226
Centrum	46	46	8	285
Prawica	65	29	6	315
Trudno powiedzieć	50	37	14	325

Tabela 3. Co Pan(i) sądzi o tym, że ostatnio dyrektorzy państwowych szpitali w różnych województwach oświadczają publicznie, że w ich szpitalach nie będzie się przeprowadzać zabiegów przerywania ciąży ze względów społecznych. Czy, Pana(i) zdaniem, postępują oni słusznie czy też niesłusznie?

	(%)			
	Słusznie	Niesłusznie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	32	57	11	1151
Płeć				
Mężczyźni	28	61	11	545
Kobiety	35	54	11	606
Wiek				
do 24 lat	42	51	7	159
25-34	35	60	4	203
35-44	27	62	11	233
45-54	26	61	13	222
55-64	28	58	14	151
65 lat i więcej	33	49	18	182
Miejsce zamieszkania				
Wieś	43	42	15	434
Miasto do 20 tys.	18	67	15	154
od 21 do 100 tys.	27	66	7	231
101-500 tys.	25	66	9	216
501 tys. i więcej mieszk.	25	68	6	115
Region				
Północny	26	61	13	130
Zachodni	31	56	14	130
Środkowo-zachodni	27	62	11	155
Środkowy	20	61	9	205
Wschodni	35	62	13	141
Południowo-wschodni	48	42	10	169
Południowo-zachodni	25	65	10	222
Wykształcenie				
Podstawowe	31	53	16	364
Zasadnicze zawodowe	37	54	10	296
Średnie	29	62	9	398
Wyższe	24	69	7	89
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	29	62	9	66
Prac. umysł. niż. szczebla	28	68	4	121
Pracownicy fiz. - umysł.	32	53	14	66
Robotnicy wykwalifikowani	32	70	8	129
Robotnicy niewykwalifik.	30	54	15	60
Rolnicy	45	34	21	57
Prywatni przedsiębiorcy	26	70	4	52
Bierni zawodowo				
Renciści	26	56	18	153
Emeryci	32	54	15	212
Uczniowie i studenci	40	60	0	71
Bezrobotni	42	51	8	96
Gospodynie domowe i inni	37	49	14	67
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	33	60	7	107
Sektor państwowy	31	69	10	145
Sektor prywatny	27	65	9	263
Spółdzielczość	46	48	7	22
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 150 zł	42	40	18	160
151 - 225	32	59	9	140
226 - 325	37	53	10	252
326 - 425	26	63	11	211
Powyżej 426 zł	23	69	8	286
Ocena własnych war. mater.				
Złe	34	52	14	306
Średnie	31	56	12	573
Dobre	29	66	5	272
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	50	33	18	61
Raz w tygodniu	42	46	13	588
Kilka razy w miesiącu	23	67	11	152
Kilka razy w roku	16	75	9	231
W ogóle nie uczestniczy	12	83	5	119
Poglądy polityczne				
Lewica	14	76	9	226
Centrum	28	64	8	285
Prawica	49	42	9	315
Trudno powiedzieć	29	54	17	325

Tabela 4. Wiele szpitali odmawia wykonywania zabiegów przerywania ciąży z tzw. względów społecznych, choć kobiety mają do tego prawo. Co, Pana(i) zdaniem, należy w tej sytuacji przede wszystkim zrobić? Czy: 1 - nie należy przeprowadzać zabiegów przerywania ciąży ze względów społecznych; 2 - należy nakazać dyrektorom, by szpitale wykonywały to, co jest ich obowiązkiem; 3 - należy zlecić wykonywanie takich zabiegów prywatnym gabinetom i klinikom, a obciążyć kosztami szpitale; 4 - należy zatrudniać w szpitalach na oddziałach ginekologiczno-położniczych takich lekarzy, którzy nie będą odmawiać wykonywania zabiegów przerywania ciąży ze względu na własne sumienie lub przekonania religijne; 5 - należy postąpić w inny sposób

(%)

	1	2	3	4	5	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	18	21	10	36	3	12	1151
Płeć							
Mężczyźni	15	20	11	38	3	14	545
Kobiety	21	22	9	35	3	10	606
Wiek							
do 24 lat	19	21	7	40	7	6	159
25-34	19	23	13	37	1	7	203
35-44	16	22	11	40	3	8	233
45-54	12	24	15	38	3	8	222
55-64	20	23	6	38	1	12	151
65 lat i więcej	24	16	5	24	2	30	182
Miejsce zamieszkania							
Wieś	29	17	6	32	2	13	434
Miasto do 20 tys.	13	21	10	26	2	29	154
od 21 do 100 tys.	13	20	12	45	2	7	231
101-500 tys.	8	27	14	41	4	6	216
501 tys. i więcej mieszk.	10	30	8	44	3	5	115
Region							
Północny	14	32	4	35	2	13	130
Zachodni	14	21	12	40	3	9	130
Środkowo-zachodni	15	20	9	42	5	9	155
Środkowy	12	28	11	40	2	7	205
Wschodni	24	18	11	29	4	14	141
Południowo-wschodni	34	16	8	28	2	11	169
Południowo-zachodni	13	17	12	39	2	17	222
Wykształcenie							
Podstawowe	23	22	5	31	2	18	364
Zasadnicze zawodowe	18	23	9	39	2	9	296
Średnie	15	21	14	39	2	8	398
Wyższe	12	17	15	42	8	7	89
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier., inteligencja	12	20	17	35	9	7	66
Prac. umysł. niż. szczebla	14	24	11	43	2	5	121
Pracownicy fiz.- umysł.	15	22	15	39	0	8	66
Robotnicy wykwalifikowani	9	23	13	47	4	6	129
Robotnicy niewykwalifik.	19	18	15	37	0	11	60
Rolnicy	24	20	4	35	0	17	57
Prywatni przedsiębiorcy	14	24	8	41	4	10	52
Bierni zawodowo							
Renciści	19	20	9	26	1	25	153
Emeryci	22	21	5	33	2	17	212
Uczniowie i studenci	18	21	8	40	10	3	71
Bezrobotni	24	23	8	37	3	4	96
Gospodynie domowe i inni	26	19	11	33	1	10	67
Pracujący poza rolnictwem							
Sfera budżetowa	15	32	14	28	3	8	107
Sektor państwowy	12	19	14	44	4	7	145
Sektor prywatny	12	19	12	46	3	8	263
Spółdzielczość	30	9	17	43	0	2	22
Dochody na jedną osobę							
Poniżej 150 zł	29	19	10	29	1	12	160
151 - 225	26	22	9	32	0	10	140
226 - 325	19	24	11	35	3	9	252
326 - 425	11	16	11	41	3	18	211
Powyżej 426 zł	10	25	12	43	3	8	286
Ocena własnych war. mater.							
Złe	21	20	9	32	1	18	306
Średnie	19	23	8	36	4	10	573
Dobre	13	20	14	43	3	7	272
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	35	4	7	24	15	14	61
Raz w tygodniu	26	18	9	31	1	14	588
Kilka razy w miesiącu	11	21	9	46	2	12	152
Kilka razy w roku	4	28	11	47	4	6	231
W ogóle nie uczestniczy	4	34	16	37	3	7	119
Poglądy polityczne							
Lewica	8	29	11	47	1	4	226
Centrum	11	26	12	39	4	9	285
Prawica	31	17	9	30	4	10	315
Trudno powiedzieć	19	17	8	34	2	20	325

Tabela 5. Jak Pan(i) sądzi, czy lekarze, którzy odmawiają przerywania ciąży w szpitalach państwowych postępują tak przede wszystkim dlatego, że: 1 - nie pozwalają im na to ich przekonania moralne i religijne; 2 - boją się napiętnowania i potępienia przez przeciwników aborcji; 3 - chcą doprowadzić do tego, aby więcej zabiegów było wykonywanych odpłatnie w gabinetach prywatnych; 4 - postępują tak z innych względów (%)

	1	2	3	4	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	23	19	45	1	12	1151
Płeć						
Meżczyźni	20	23	43	1	13	545
Kobiety	27	15	46	1	12	606
Wiek						
do 24 lat	30	24	33	3	10	159
25-34	23	14	51	2	9	203
35-44	20	20	49	1	9	233
45-54	17	25	50	0	8	222
55-64	23	16	50	0	11	151
65 lat i więcej	30	11	50	1	28	182
Miejsce zamieszkania						
Wieś	31	13	42	1	12	434
Miasto do 20 tys.	19	20	34	1	26	154
od 21 do 100 tys.	19	23	50	0	8	231
101-500 tys.	19	22	50	2	7	216
501 tys. i więcej mieszk.	17	25	46	2	10	115
Region						
Północny	19	22	45	2	12	130
Zachodni	22	16	49	0	12	130
Środkowozachodni	21	12	54	0	12	155
Środkowy	21	18	47	3	10	205
Wschodni	30	19	38	1	12	141
Południowo-wschodni	31	17	41	0	11	169
Południowo-zachodni	20	24	40	0	15	222
Wykształcenie						
Podstawowe	26	14	38	1	21	364
Zasadnicze zawodowe	24	16	52	1	7	296
Średnie	22	21	46	1	9	398
Wyższe	19	32	43	2	3	89
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	20	30	48	1	1	66
Prac. umysł. niż. szczebla	17	23	51	0	7	121
Pracownicy fiz. - umysł.	17	16	47	0	10	66
Robotnicy wykwalifikowani	14	24	57	0	5	129
Robotnicy niewykwalifik.	27	23	40	0	10	60
Rolnicy	21	12	41	8	18	57
Prywatni przedsiębiorcy	25	16	48	3	8	52
Bierni zawodowo						
Renciści	24	14	38	0	24	153
Emeryci	28	15	42	1	15	212
Uczniowie i studenci	34	30	23	2	12	71
Bezrobotni	23	13	53	0	11	96
Gospodynie domowe i inni	35	17	36	0	12	67
Pracujący poza rolnictwem						
Sfera budżetowa	21	27	46	2	4	107
Sektor państwowy	16	22	56	2	4	145
Sektor prywatny	19	24	48	0	9	263
Spółdzielczość	32	2	52	3	11	22
Dochody na jedną osobę						
Poniżej 150 zł	31	12	40	3	14	160
151 - 225	32	14	46	0	8	140
226 - 325	28	18	45	1	9	252
326 - 425	17	18	45	0	20	211
Powyżej 426 zł	16	27	47	2	8	286
Ocena własnych war. mater.						
Złe	21	15	45	0	19	306
Średnie	24	19	46	2	11	573
Dobre	25	23	42	1	8	272
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	46	12	29	0	12	61
Raz w tygodniu	29	15	38	1	17	588
Kilka razy w miesiącu	18	18	54	0	10	152
Kilka razy w roku	15	25	53	1	5	231
W ogóle nie uczestniczy	8	26	57	2	7	119
Poglądy polityczne						
Lewica	12	22	56	3	7	226
Centrum	20	26	47	1	7	285
Prawica	35	15	38	1	11	315
Trudno powiedzieć	23	14	42	0	21	325